

כג ד) מקרא קודש וכן ראוי לאדם שלא יסעוד בערב ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב שבת שדבר זה בכלל הכבוד עכ"ל (א): וי"א שצריך לעשות בו שלש סעודות וכ"כ הרמב"ם. נפרק ל' מהלכות שבת (ה"ט) ואינו מוכרח בדבריו: וכתב הכל טו (ס"ו) נח דף יז ע"ד) שיש שכתבו שהסעודה השלישית צו"ט היא כשאוכלין תבשיל אחר לנד הראשון ואע"פ שאין מפסיק בה נכרכת המזון ולא התמירו לעשותו רק בשבת ע"כ: אימתי מותר להסעודת צו"ט נחבאר בהלכות שבת סימן רפ"ח דיו"ט שזה לשבת בענין זה: אם חייב אדם לאכול פת צו"ט כחבתי בסימן קפ"ח (קסח). ד"ה וכחז (השני"א) (ב) ושם כתבתי אם חול המועד דינו כיו"ט לענין זה או לא: גרסינן בפרק כל חבתי

ובהלכות שבת כתבתי. (ג) ויש אומרים שצריך לעשות בו שלש סעודות. וכן כתב הרמב"ם ז"ל ואדוני אבי הרא"ש ז"ל לא נהג כן: ב כתב הרמב"ם ז"ל חייב אדם להיות שמח וטוב לב במועד הוא ראשו ובוניו וכל הגלויים אליו כל אחד כראוי לו. כיצד (ד) הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות. והגשים קונה להן בגדים ותכשיטין כפי ממונן. (א) והאגשים אוכלין בשר ושותין יין. וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים. אבל מי

שלמים וצפרק כל חבתי (שבת ק"ח): נמי קאמר כמה מענגו לשבת בשבט שמן ודגים גדולים והך דערבי פסחים הכי פירושו בזמן שבת המקדש קיים עיקר שמחה בשבת שלמים כדכתיב קרא וזבחת שלמים וגו' דאיכא תרתי שמחה חדא שמחה הנחת שלמים לה' אידך שמחה אכילת בשר מה שאין כן ציין דליכא אלא חדא שמחה אכל עכשיו שאין ציין המקדש קיים אין עיקר שמחה אלא ציין כדכתיב קרא ויין ישמח לבב אנוש אבל בשר אינו עיקר שמחה דלא אשכחן קרא דכתיב ביה שמחה בשבת שאינו של שלמים. וחז"ל דעת החוספנות שכתבו החוספנות לשם (רי"ט דף ק"ט ד"ה גמיה) וז"ל כמה משמחן ציין היינו בזמן הזה אבל בזמן בית המקדש אין שמחה אלא בשבת עכ"ל פירושו בזמן הזה עיקר שמחה ציין וזמנו בית המקדש אין עיקר שמחה אלא בשבת מטעמא דפירשתי: עורד הקשה צ"ל דמה שכתב הרמב"ם הקטנים נותן להם קליות ואגוזים לא מלאחי מפורש בפרק ערבי פסחים לא אמרו אלא דמחלק קליות ואגוזים לחינוקות כדי שלא ישנו וישאלו ואם כן היכא

(שבת ק"ז): אמר ר' אבהו חייב אדם ללבוש על שתי ככרות בשבת מאי טעמא לקטו להם משנה כתיב (שמות טו כג) וכחז הרי"ף בפרק ערבי פסחים (כה): ופירושו רבנן (מדר עולם ח"כ ס"י יט) דבימים טובים נמי בעינן ללבוש על שתי ככרות כשבת דעיקר חיובא בשבת משום דלא הוה המן נחית בשבת אלא הוה נחית בערב שבת ווגי ווגי ובימים טובים נמי לא הוה נחית (ע"י מילתא בשל סוף פ"ד) אלא הוה נחית בערב יו"ט ווגי ווגי כמו דהוה נחית בערב שבתות הילכך בעינן למיבטל צו"ט על תרתי ריפחא שלימחא כדמחייבן בשבת וכ"כ הרמב"ם בפרק ל' מהלכות שבת (סס) וכחז ג"כ שצריך לקבוע בכל סעודה על היין כמו בשבת:

ב—ד(א) כתב הרמב"ם צריך האדם להיות שמח וטוב לב במועד וכו' עד וי"א ימשכו ביין שמא יבואו ידי עבירה. הכל בפרק ו' (ה"ז—ה"ח): ובמ"ש רבינו והאגשים אוכלים בשר ושותין יין. מסיים הרמב"ם שאין שמחה אלא בשבת ואין שמחה אלא ציין. ובפרק ערבי פסחים (קט). חנו רבנן חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל כמה משמחן ציין רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי לשמחה אלא בשבת שנאמר (דברים כו ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין ציין המקדש קיים אין שמחה אלא ציין שנאמר (חפ"ט ק"ט) ויין ישמח לבב אנוש. וישמח יין דהא בברייתא קפני דזמנו הוה אין שמחה אלא ציין ומשמח דציין בלא בשר: ומ"ש הקטנים נותן להם קליות ואגוזים. לא מלאחי מפורש דאע"ג דמניא בפרק ערבי פסחים (סס) אמרו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזים לחינוקות בערב פסח הא מפרש החס טעמא כדי שלא ישנו וישאלו ואם כן היכא דלא שייך האי טעמא מני"ל וצ"ע:

ב—ד(א) כתב הרמב"ם צריך האדם להיות שמח וטוב לב במועד וכו' עד וי"א ימשכו ביין שמא יבואו ידי עבירה. הכל בפרק ו' (ה"ז—ה"ח): ובמ"ש רבינו והאגשים אוכלים בשר ושותין יין. מסיים הרמב"ם שאין שמחה אלא בשבת ואין שמחה אלא ציין. ובפרק ערבי פסחים (קט). חנו רבנן חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל כמה משמחן ציין רבי יהודה אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי לשמחה אלא בשבת שנאמר (דברים כו ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועכשיו שאין ציין המקדש קיים אין שמחה אלא ציין שנאמר (חפ"ט ק"ט) ויין ישמח לבב אנוש. וישמח יין דהא בברייתא קפני דזמנו הוה אין שמחה אלא ציין ומשמח דציין בלא בשר: ומ"ש הקטנים נותן להם קליות ואגוזים. לא מלאחי מפורש דאע"ג דמניא בפרק ערבי פסחים (סס) אמרו על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזים לחינוקות בערב פסח הא מפרש החס טעמא כדי שלא ישנו וישאלו ואם כן היכא דלא שייך האי טעמא מני"ל וצ"ע:

דרכי משה

רבי יהושע לרבי אליעזר דבעי כולו לה' עכ"ל ולא נהירא חדא דהא מתענה לה' והרי הוא כולו לה' ועוד דכתבתי לעיל סימן רפ"ח (אוח ב) דהא דמותר להתענות היינו משום דהוה ליה עונג ואם כן זהו תענוגו ואם כן מיקרי כולו לכם דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתייה כן ג"ל:

רבי יהושע לרבי אליעזר דבעי כולו לה' עכ"ל ולא נהירא חדא דהא מתענה לה' והרי הוא כולו לה' ועוד דכתבתי לעיל סימן רפ"ח (אוח ב) דהא דמותר להתענות היינו משום דהוה ליה עונג ואם כן זהו תענוגו ואם כן מיקרי כולו לכם דמה לי עונג זה או עונג אכילה ושתייה כן ג"ל:

פרישה

בשבת יפנין (שבת ק"ז): משלשה פעמים היום שכתובים גבי שבת (שמות סס כה) וצריח ליה שבת דוקא ודוק: (ד) הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות. כתב צ"ח זה לא מנינו מפורש ואע"ג דמניא בערבי פסחים רבי עקיבא היה מחלק קליות ואגוזים לחינוקות הא מפרש החס טעמא שלא ישנו וישאלו ואם כן היכא דלא שייך האי טעמא מני"ל והניח צ"ח י"א יבאר

(א) מיהו אם ערב יו"ט בשבת יכול לקיים סעודה שלישית בעת האוכל [כפת ולאכול] מעט לכבוד יו"ט כן כתב מהרי"ל הלכות יום טוב (ע"מ קסו ס"ב, שו"ת ס"י צד ב): (ב) כתב מהר"י ווייל (דינין והלכות אות נו) מי שמתענה ביו"ט צריך ללמוד כל היום או לומר תחינות כיון דהאי גברא לא מקיים חציו לה' וחציו לכם דכהא מודה

6

זה מזה³⁰⁰ כדי שישתעשעו ואינוקות בכך ולא יבאו לידי שינוי ויתעוררו למה שרואים וישאלו ויחקרו מה גשתנה וכו' עד שנבוא לספר בענין, ויש מפרשין³⁰¹ שמקדימין באכילה וכן שואלין במהירות, וזהו שסמכו לזו אמרו עליו על ר' עקיבא מימיו לא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש חוץ מלילי פסחים וערב יום הכפורים, כדי שיאכילו את בניהם, ולפירוש ראשון זו של ר' עקיבא שמועה בפני עצמה היא.

תפ (קט ע"א) חייב אדם לשמח את ביתו ברגל שני ושמחת בחגך אתה ובנך וכו'³⁰², ובמה משמחם כל אחד בראוי לו אנשים בין ובשר, ונשים בבגדי פשתן המגוהצין, ובבגדי צבעונים, וכן הכל לפי מה שראוי לו.

רביעית לוג של תורה צריך הוא לכלי שהוא אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע ובגודל, שהרי מי מקוה ארבעים סאה ושערו חכמים בהם אמה על אמה ברום שלש אמות, וכיצד אתה למד בקצור חשבון רביעית לכלי שהוכרנו מחשבון ארבעי סאה לשיעור מקוה, חלק תחלה רום הכלי שהוא שלש אמות לכ"ד חלקים נמצא כל חלק מהם שלש אצבעות, שהרי אמה בת ששה טפחים, וטפח ארבע אצבעות, ונמצא רומו ע"ב אצבעות, וחלק כ"ד הוא שלש אצבעות, השלך כל השאר וטול לך חלק זה ר"ל שלש אצבעות שהם ט"ו חומשי אצבע והפרש מהם מעשר שהוא חומש וחצי, נשארו לך י"ג חומשין וחצי חומש שהם אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע, והרי חלקת את רובו ולמדת שחלק כ"ד בנטילת מעשרו הוא אצבעיים וחצי אצבע, וחומש אצבע, חלק אחר כך את המים בדרך זה, וכבר ידעת שהסאה ששת קבין ואם כן ארבעים סאה ר"מ קבין, וחלק כ"ד מהם הוא עשרה קבין, וכשתטול עשיריתם נשארו תשעה קבין, למדת שכלי של אמה

על אמה ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק תשעת קבין, חלק רוחב הכלי וארכו שהוא אמה על אמה לטפחים הם בתשבתם ל"ו טפחים, שהרי ששה טפחי' על ששה טפחים הוא, והם ששה ששיות, וכן חלק המים שהם תשעת קבין ללוגין, וכבר ידעת שהקב ארבע לוגין, ונמצא ל"ו לוגין לוג לכל טפח ולמדת שכלי שהוא טפח על טפח ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק לוג שלם, והרי טפח על טפח הוא ארבע אצבעות על ארבע אצבעות והם בתשבותת י"ו אצבעות ורביעתם ארבע אצבעות, וכלי שהוא אצבעיים על אצבעיים הוא ארבע אצבעות, ואחר שטפח על טפח ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע מחזיק לוג שלם, נמצא כלי של אצבעיים על אצבעיים ברום אצבעיים וחצי אצבע וחומש אצבע שהוא רביעיתו מחזיק רביעית לוג³⁰³, וגדולי הפוסקים³⁰⁴, האריכו בחשבונות אלו ודברים פשוטים הם, והכל עולה לענין אחד, אלא שזהו מן הקצרים שבחשבונות, ומכאן אתה למד חשבון של מדת הפסח לשיעור חלה בחשבון אצבעות עד שלא תצטרך לשער כביצים, שהיא מדה מסופקת, אם להכדיל ביצים שמהן גסות ומהן דקות אם לספקות אחרות נולדו לקצת גאונים בענין זה, אם נעשה במשקל אם בנתינת ביצים לכלי מלא מים שהוא עיקר, אף בוז נולד להם ספק בתכונת הכלי, אם כל תכונת כלי שזה בענין זה, או דוקא כלי שארכו כרחבו או ארכו ורחבו כגבהו ומתוך כך נזח לנו למדוד מדה בתשבותת של אצבעיים³⁰⁵, וכבר ידעת ששיעור חלה שבעה לוגין ומחצה וחומש ביצה שהם מ"ג ביצים וחומש ביצה והם כ"ט רביעיות פחות חומש ביצה וחצי חומש ביצה, שהם חומש של רביעית, שהרי ביצה ומחצה הוא רביעית וביצה ומחצה הוא שבעה חומשי ביצה וחצי, שחמישיתם הוא חומש וחצי חומש.

וכל רביעית צריך י"א אצבעות פוחח בחשבון תשבותת ל חצי אצבע וחומש אצבעיים ברום אצב אצבעיים שמונה, אצבע על אצבע עשר, ועוד רום ד פחות חומש, וכשתו ש"ט, חסר מהם מצד כ"ט חומשי א ש"ג וחומש, ותחסר מן הכ"ט רביעיות חומש והם שלשה חמשיית של רביעי ומחצה שהוא ט"ו שלשה חצאי חומש לתסר חמישית של ונמצאת מחסר מן ה שהשי"ג חזרו לשי אצבעות וחומש, ואו חמשיית של ארבעה חמשיית של חומש חומש מן החומש הני אצבעות וחומש חוב שיעלה תשבתת לשי חכמים למדה זו כלי שש אצבעות ברום חומשין וחומש חומש לשיעור זה, ומכא הרבנים³⁰⁶, אני בא בשיעור חלה הועודו ונמצא שיעור חלה א שלשים רביעיות, שתשבורו [שכ"ד] אצ מדה של פסח בשש אבל ברום תשע אצב אצבעות, וכבר התקי אחרות, מהם ששנ בצמצום, ומהם לשיעור לעיל בדברי רבינו מח :

גם דעת המרדכי. 300 כ"ה במכתם בשם ו"מ, וכ"ה כ"י מלוגיל כאן, וברמב"ם ח"מ פו ג, ועי' מהר"ם הלאוה כאן, והרשב"ם פי' שחוטפין מיד החיטקות כדי שלא יאכלו ויבאו לידי שינוי. 301 כ"ה ברש"י ורשב"ם ד"ה חוטפין, וכ"ה בהשגות הראב"ד על הרמב"ם שם. 302 כ"ה לפנינו, ועי' תוס' ד"ה שנאמר. 303 ודוגמת חשבון זה עי' בהשלמה ומכתם כאן. 304 הרי"ף בסוגיאן. 305 ועי' גם דעת המרדכי. 300 כ"ה במכתם בשם ו"מ, וכ"ה כ"י מלוגיל כאן, וברמב"ם ח"מ פו ג, ועי' מהר"ם הלאוה כאן, והרשב"ם פי' שחוטפין מיד החיטקות כדי שלא יאכלו ויבאו לידי שינוי. 301 כ"ה ברש"י ורשב"ם ד"ה חוטפין, וכ"ה בהשגות הראב"ד על הרמב"ם שם. 302 כ"ה לפנינו, ועי' תוס' ד"ה שנאמר. 303 ודוגמת חשבון זה עי' בהשלמה ומכתם כאן. 304 הרי"ף בסוגיאן. 305 ועי' גם דעת המרדכי.

ק"ג וכת"ו ו' לוגין ו' חמ"א

7

מכוין, אלא כפשוטו לשלוח מנות לאביונים שאין נכון להם ביו"ט כמו לעשיר, ותדע דהא פריך לעיל, והא שמחת יו"ט מצוה היא וזה אינו אלא כשאר יו"ט דכתיב ושמחת בחגיך, אבל בראש השנה נהי דקיי"ל אסור להתענות וראוי לפנק עצמו ג"כ בתענוגים קצת להראות שהוא בטוח במלך מלכי המלכים שיצדיקנו בדין ויכריעו לכף זכות, מ"מ לא מצינו להדיא שמצוה היא לשמות, שישאול סתמא דתלמודא והא שמחת יו"ט מצוה היא. ואם נאמר דרייק מקרא דכתיב לכו אכלו משמנים וגו', הא רבי אליעזר גופיה קאמר להו האי קרא, אלא מההיא קרא ליכא למידק דשמא אחר חצי היום היה, וכמו שהוא עשה אחר סיום הדרשה, וכמו שכתבו תוס' (ד"ה ה' לו אבול), אלא ודאי אין ספק לתלמוד שלא איירי כלל בראש השנה כי אם כשאר יו"ט דסתם יו"ט הם שלשה רגלים, אבל מ"מ ראש השנה שחל בשבת לא גרע משאר שכתות שהכל מודים שחציו לה' ולא יותר. והארכתי בזה בפרק כל כתבי סימן מ"ה:

סימן ה

שמחת יו"ט דאתא לידן נימא בה מילתא

דין שמצוה לכבד יו"ט ושבת. ולא יאכל מערב יו"ט מן המנחה ולמעלה. וחייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו וכל הנלוים אליו, כל אחד במה שראוי לו, כגון אנשים ישמחו בבשר וביין, והקטנים בקליות ואגוזים, והנשים בבגדים נאים ותכשיטין. ובארנו דבגדי יו"ט ותכשיטין צריך להיות יותר טובים משל שבת. וכשאוכל ושותה חייב להאכיל לגר וליתום ולא למנה עם שאר עניים. ולא ימשוך ביותר בין ובקלות ראש, רק ישמח שמחה של מצוה ויתן שבח להקב"ה בשמחתו. ובארנו דאפילו שתוי קצת יכול להתפלל תפלת מנחה ביו"ט. וסעודה שלישית ביו"ט אין צריך, רק יוצא במה שאוכל בשחרית תבשיל אחד יותר ממה שאוכל בשבת.

פסק. כתב הרמב"ם (יו"ט פ"ו סט"ו) והסמ"ג (ל"אין ט"ז) אחריו וז"ל: כשם שמצוה לכבד שבת

ולענגה, כך כל ימים טובים, שנאמר ולקדוש ה' מכוווד, כל ימים טובים נאמר בהן מקרא קודש [וכו'], וכן ראוי לאדם שלא יסעוד מערב יו"ט מן המנחה ולמעלה כערב שבת, שרבר זה בכלל הכיבוד, וכל המבזה את המועדות כאלו נטפל לעבודה זרה. (ס"ט ס"ו) שבעת ימי הפסח ושמחת ימי החג עם שאר ימים טובים כולם אסורים בהספד ותענית, וחייב אדם להיות בהם שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני (בניו) [ביתו] וכל הנלוים (אליו) שנאמר ושמחת בחגיך וגו', אע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהלכות חגיגה (פ"ב ס"ב), יש בכלל אותה שמחה לשמחה הוא ובניו ובני ביתו כל אחד [ואחד] בראוי לו. (ס"ט ס"ו) כיצד, הקטנים נתן להם קליות ואגוזים ומגדנות, והנשים קונה להן בגדים ותכשיטים נאים כפי ממנו, והאנשים אוכלים בשר ושותים יין, שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ע"כ. והוא מן הכרייתא דפרק ערבי פסחים (ק"ט, ב) דתני שם, חייב אדם לשמח בניו ובני ביתו ברגל, במה משמחן, ביין. רבי יהודא אומר אנשים בראוי להם ונשים בראוי להם, אנשים ביין, ונשים בראוי להם. תני רב יוסף בבבלי בבבלי צבעונין, בארץ ישראל בבבלי פשתן המגוהצין. תניא, רבי יהודה בן בתירא אומר, בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת, ועכשיו שאין בית המקדש קיים, אין שמחה אלא ביין, שנאמר ויין ישמח לבב אנוש.

וכתב מהר"י קארו (בית יוסף סימן מקט) ויש לתמוה על הרמב"ם למה (הוצרך) [הצריך] שיאכלו בשר וישתה יין, דהא בכרייתא קתני דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין, ומשמע דכיון סגי בלא בשר, ע"כ. ואני אומר דרבי יהודה בן בתירא לא בא למעט אכילת בשר, [ד] פשיטא שאין שמחה אלא בבשר דהא שמחת יו"ט היא הסעודה, ולא נקרא הסעודה להיות בו לב טוב ושמחה בלא אכילת בשר, אלא שבזמן שבית המקדש היה קיים היו אוכלין בשר שלמים והיו עומדים על קרבנותיהם והיה מספיק להם שמחה זו אפילו היו שותין מים בתוך הסעודה, אם לא לכוס של ברכה, אי נמי

היו שותין בצמצו
הרבה, ולא היו ש
ביו"ט, אבל עכש
המקדש חרב, וערו
ביין, וזולתה אינו י
ואדרבא במה ישמ
וישכח רישו, לשמו
ואף בימי גליותינו
מאס ולא געל אות
מאתנו, כי
עוד כתב הקאר"ו
שכתב [הטור
ואגוזים, לא מצאתי
ערבי פסחים על רב
ואגוזים לתינוקות
טעמא כדי שלא י
שייך האי טעמא מ
למך על החוספתא
שם, מצוה על האד
רבי יהודה אומר נ
להן, ומה ראוי לק
ומצינו נמי לשם ב
הכל חייבים בארבע
ואחד תינוקות. אמו
לתינוקות ביין, אל
כדי שישאלו. וא"כ
וקטנים בראוי ל
ועוד אומר אני, י
שצוה הקב"ו
ישמח הקטנים אש
קליות ואגוזים הן ש
ז
ומה שכתב [הרמב"
ותכשיטים מט
יהיו יפין משל שבו
נמי כתב מהא די
גבי האחין שחלקו,
שמין כו', ומסיק כ
מבעיא. [מכאן] משו
של רגל

י"ט של שלמה הרמב"ם
מבין התאור

עוד כתב הרמב"ם (סג, ה"ט) וז"ל: כשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל דלתות חצירו, ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש, אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו, ועל אילו נאמר (הושע ט, ז) זבחיהם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו, כי לחמם לגפשם, ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ג, ג) וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם, ע"כ. ואמת שכך דרשו רבותינו זכרונום לברכה (מנחותא רבא סימן ח) ושמחת לפני ה' אלהיך אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי אשר בשעריך והגר והיתום והאלמנה אשר בקרבך, אמר הקב"ה ארבעה שלי לוי גר יתום ואלמנה, כנגד ארבעה שלך בנך ובתך עבדך ואמתך, אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך.

עוד כתב הרמב"ם (סג, ה"ט) וז"ל: אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך הוא הדת, בבוקר משכימין כל העם לבית כנסיות ולבתי מדרשות, ומתפללין וקורין בתורה בענין היום, וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבית המדרש וקורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצות מתפללין תפלת מנחה, וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה. (סג, ה"ט) (ו) כשאדם אוכל ושותה ושמח ברגל, לא ימשוך ביין ובשחוק ובקלות ראש, ויאמר שכל מי שיוסף בזה ירבה במצות שמחה, שהשכרות ושחוק הרבה והקלות ראש אינה שמחה אלא הוללות וסכלות, ולא נצטוינו על הוללות וסכלות אלא על השמחה שיש בהן עבודת יוצר הכל, שנאמר תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל, הא למדת שהעבודה בשמחה, ואי אפשר לעבוד את השם לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא מתוך שכרות, ע"כ. וכדברים האלו כתב הטור (סימן מקטע). וכתב עוד וז"ל: מידת חסידים אשר השם לנגדם תמיד, ובכל דרכיהם ידעוהו, בעת שמחתם אז יותר ויותר מברכין ומשבחין להקב"ה אשר שמחם, ויאמר האדם בלבו בעת שמחתו והנאתו, אם כך היא שמחת עולם הזה אשר הוא הבל כי יש אחריה

היו שותין בצמצום כפי צורך אכילה, או מזוג ההבה, ולא היו שותין לרוות גופו כדי לשמוח ביו"ט, אבל עכשיו שאין לנו שמחת שלמים והמקדש חרב, וערבה כל שמחה, אין שמחה אלא ביין, חולתה אינו יוצא ידי חובתו בשמחת יו"ט, ואדרבא במה ישמח את עצמו אם לא שישתה וישפח רישו, לשמוח ולבטוח בה' שיחזור אלינו, ואף בימי גלותינו בהיותנו בארץ אויבינו לא מאס ולא געל אותנו להפיר בריתו תורה ומצות מאתנו, כי תמיד הוא ה' אלהינו.

עוד כתב הקאר"ו (כת יוסף סימן מקטע) וז"ל: מה שכתב [הטור] הקטנים נותן להם קליות ואגוזים, לא מצאתיו מפורש, ואע"ג דתניא בפרק ערבי פסחים על רבי עקיבא שהיה מחלק קליות ואגוזים לחינוקות בערב פסח, הא מפרש התם טעמא כדי שלא ישנו וישאלו, וא"כ היכא דלא שייך האי טעמא מנא לן, ע"כ. ואני אומר אולי אמר על התוספתא דערבי פסחים (פ"ג ג) דקאמר שם, מצוה על האדם לשמח בניו ובני ביתו עד רפי יהודה אומר נשים בראוי להן וקטנים בראוי להן, ומה ראוי לקטנים כי אם קליות ואגוזים. ומצינו נמי לשם בערבי פסחים (ק"ג ג) תנו רבנן הפל חייבים בארבע כוסות אחד אנשים ואחד נשים ואחד חינוקות. אמר רבי יהודה וכי מה תועלת לחינוקות ביין, אלא מחלק להם קליות ואגוזים כדי שישאלו. וא"כ בודאי מה שאמר רבי יהודה וקטנים בראוי להם, היינו קליות ואגוזים.

ועוד אומר אני, שמסברת עצמו כתב, מאחר שצוה הקב"ה לשמח כל בני ביתו, במה ישמח הקטנים אשר הם הגיעו לחינוך מצוה, קליות ואגוזים הן שמחת יו"ט, כאשר מצא בענין ערב פסח.

ומה שכתב [הרמב"ם] והנשים קונה להם בגדים ותכשיטים משמע שבגדי יו"ט ותכשיטים יהיו יפין משל שבת. ובהגהות מיימוניות (סג ט"ז) נ"מ כתב מהא דירושלמי דפ"ק דקידושין (ה"ד) ג"פ האחין שחלקו, שעל נשותיהן ובנותיהן אין שמין כו', ומסיק כלי הרגל חולקין, כלי שבת מביעא. [מכאן] משמע שיותר טובים יהיו בגדים של רגל מבגדי שבת, ע"כ.

קדוש ה' א קדוש יו"ט מן ה כפל יו"ט נטפלו ושמונת ז בהספר טוב לב הגללים השמחה מבארין שמחה [ואחרי] קליות בגדים ים בשר שמחה ק ערבי זח בני י יהודא אנשים ל בבגדי גגוציק. ש שבת שנאמר יו שאין שנאמר

לתמוה שיאכלו מן הזה א בשר, לא בא זה אלא א נקרא אכילת יים היו בנותיהם תין מים אי נמי

נאמר (שיר השירים ב, ב) 'כשושנה בין החוחים', ש'סכיב רשעים יתהלכו' (תהלים יב, ט), והוא סוד הקליפות, שרצונם למנוע 'שלום בית', והם המה העכביש שצריך לפנותם מהבית, שהוא סוד להעביר גלולים מן 'הארץ', שהיא הארץ העליונה. בפרט כיום שבת קודש שהוא סוד מרת מלכות, אשר על כן נקראת שבת מלכתא (שבת קט א), וגם נקראת כלה (שם) כנגד מדה אחרונה הבלולה מכל המאורות העליונות המאירות אל עבר פניה (רמב"ן ריש פ' חיי שרה). אשר על זה רומזים גרות שבת, שהם נגד זכור ושמור, כדאיתא בתהויר (השמיטה לזה ח"ג דף ש' ע"ב), 'זכור' לזכר ו'שמור' לנקבה, שהוא סוד יחוד המאורות עליונות כסוד 'ונתתי שלום בארץ' (ויקרא כו, ו), כמו שכתבו המקובלים (רמב"ן פ' בחוקתי שם) שרומזו למרת יסוד ומלכות, על כן נקראים הגרות 'שלום בית' (שבת כג ב). ומבוארים דברי היטב למי שזכה להנות מויו זוהר חכמת הקבלה. ומוזה יצא לנו, שמה מאד מתוק הוא לאחוז במנהג הזה להעביר גלולים מן הבית, ולחקן אותו בגרות ובמטה מוצעת, שהוא מסתו של שלמה המלך כמבואר באורך ברקנטי, פרשת ויחי, (על הפסוק 'יכל יעקב לצוות את בניו וגו').

ז. כל ערב שבת סמוך לשבת ישחיו סכיניו, כמו שאמרו ז"ל (כל בו הל' שבת סי' ל"א בשם ספרי, ובית יוסף סימן ר"ג) 'זהכינו את אשר יביאו' (שמות לו, ה) זה היא השחוח הסכין. ומצאתי כתוב בשם ספר ח"י עולם, דמוכח לה מדרכ"ב 'זהכינו את', והוא כמו 'לאתים ו... למזמרות' (ישעיה ב, ד').

ז. במסכת גיטין פרק השולח (לח ב), אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן שתי משפחות היו בירושלים, אחת קבעה סעודתא בערב שבת, ושתייהן נעקרו, עד כאן. ופירש רש"י, בערב שבת, כליל שבת ואין כאן כבוד שבת, דקיימא לן (פסחים קה א) כבוד יום קודם לכבוד לילה. ואיכא דמפרשי בערב שבת ממש, וכן ככל יום מרוב עושר, אבל כהאי מיהא איכא איסורא שיכנס לשבת כשהוא שכע בלא תאוה, עכ"ל. ורמ"א בהג"ה סימן רמ"ט (סעיף ב') כתב, וסעודה שזמנה ערב שבת, כגון ברית מילה ופדיון הבן מותר, כן נראה לי, וכן המנהג פשוט, עכ"ל. וכשלמדתי תורה בק"ק קראקא אצל רבי מורי הגאון החסיד מהר"ר שלמה זלה"ה, אידע שהיה סנדק בערב שבת, ולא רצה לילך לקביעת הסעודה של מילה, ואמר שהוא קל וחומר מסעודת מילה שחלה מראש חודש אב עד התענית, שאין אוכלין בשר כי אם מנץ ולא יותר. והנה, איסור אכילת בשר בימים ההם אינו אלא מנהג בעלמא (א"ח סי' תקנ"א ס"ט), על כל זאת נהגין

שאין אוכלין יותר ממנין, קביעת סעודה בערב שבת, שהוא דין דגמרא כדלעיל (גיטין שם), מכל שכן אם יש מנין, שלא יאכלו יותר. ואני אמרתי לו, מה זה ראיה, בשלמא שם, אפשר למצוא תקנה לקבוע סעודה על מאכלי חלב ויסבו הרבה (כמו) [כמה] שירצו, אבל בערב שבת אין למצוא תקנה, דקביעת סעודה איסורא הוא בין בבשר בין בחלב, אפשר דשרי. ודחה את דברי, מטעם דאין שמתה בלא בשר (פסחים קט א), וקל להבין.

ח. ענין יום הששי עם השבת, כענין העולם הזה עם העולם הבא. כי האדם מכין כל צרכיו מערב שבת לשבת, כי בשבת אמור להבין דבר, ולולי הכנתו מערב שבת, מה יאכל בשבת. וכן אמרו ז"ל (עבודה זרה ג א) מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת. וכן המכין תורה ומעשים טובים בעולם הזה, יאכל מתן שכר בעולם הבא. ומי שלא הכין, מה יאכל. וכן אמרו ז"ל (קהלת רבה פ"א ספ"ו) מי שלא טרח בערב שבת מה יאכל בשבת. ולכך אמרו 'מה יאכל', ולא אמרו 'לא יאכל', כי אילו אמרו כן, נראה שהיה אפשר שיאכל, אלא שהיה עונשו שלא יאכל. ובאמרם 'מה יאכל', רצו לומר כי מן הנמנע הוא לאכול, אחר ששכר מצוה הוא המצוה והוא לא הכינה, אם כן מה יאכל. על כן יפשפש במעשיו, ויתעורר בתשובה, ויתקן כל קלקול. וכבר הארכתי בזה במסכת תולין (אות ק"ח).

ט. ואחר כך יטול צפרניו, וילך למכילה, כאשה המצטרחת מנרתה. כי אין טומאה כטומאת העבירות (תנחומא מצורע, ט'). וזולת מעם התעוררות הזה, החכר בפוסקים (א"ח סי' ר"ס ס"א, ופ"ו שם סק"א בשם רש"י) שמתווייב ליטול צפרניו בכל ערב שבת. וזה לשון (חולעת יעקב, בסדר השבת), גרסינן במועד קטן פרק ואלו מגלחין (יה א), ג' דברים נאמרו בצפרנים, קוברים צדיק, שורפם חסיד, וורקן רשע, והמעם ידוע ליודעי חין. על כן יזהר כל אדם להיות חסיד בזה, עכ"ל. וספר הגן (הובא בבאר היטב סימן רס"א סק"ב, ובמטה משה, ח"ד מעמד העבודה, אות ת"א) כתב, שלא לגלח יום ה' כי הוא מגדל בשבת. לשון שבילי אמונה נתיב ז' (ווארשא תרמ"ז, דף ע"ט ע"א) יטול צפרניו בערב שבת, ויתחיל מהשמאל מהקמיצה ומסיים באגודל, ובימין יתחיל באגודל ומסיים בקמיצה (כל"ב סוף סימן פ"ז), ולא ישנה מזה הסדר, וגם לא יטול שתיים זו אחר זו, מפני שקשה לשכחה, עד כאן. ואבודרהם (בסדר נטילת צפרנים) נתן סימן לזה הסדר, יד ימין — אגבה"ד, יד שמאל — דבתג"א"ח, וכן הוא בכל בו סי' פ"ז.

מכין י"ז וי"ח

אחרי דאקסין כי מנהג זה להס ללפג ולקלם ורבים מחמרים פ"ו לסקאנרפסלפ"ר ושאל ממני הואיל ויש למוש סמי"ו יפה את קאל אחרי דאקסין לפדד לו קדושין בטעמפפ"ל שלהם אם טוב לטיח מנהג הי"ל מפני השטות ההס זהו ענין השאלה :

הגה מה שאמרנו שהמנהג הוא ללפג סקר עט . אי שמתפי משאובי או"ס"פ ששכחו מנהג זה שהוא אור ברית אהבה בין הזוג עד המות כי רק המות יפריד ביניהם וגם סמי"ו יחפור שלל למלחות תחומות ליקח אשה אלא דרך הקודש יקרא לה לשבת יורה לקיים המין וכשילא מעולמו וימות יקומו בניו תחתיו ונהירנה וכלה חתומתי הייתי דר כהאלי"ט"ש שהיא מנכסי בית המלכות וכלל שנה רגילים משמחת בית המלך לכול שמה לנוד ליד ולכבד . פסס אחד נזו למשוח בטרקלין שלהם חתומת ישראל לראות יומותיהם וזו שלל ישפ שז דבר וכן פשו וימת הפקידה לברד להם טעם כל ימות וימות ומלא חן בפנייהם גם לבישת הקיטל ואינו ללפג אלא להלפג על כל דברי מחיל ועל כל עיני התורה . והמנהג הזה הרי יסודתו בקודש :

אם אמנם שלל נחפסט מנהג זה בכל ישראל והוא נכרא ופספי מ"ט הרי בהשוכה מבר"מ פירן כפי" ק"ס הביא מנכסיס כיואל באלו לכוור יום המיתה כי יום החונט הוא לחתן יום מחילה וסליחה ולירך לפשות השוכה וחרוק יום המיתה מעטיל להכניס לבו ולשום לנגד פניו לפי פי יתן דין והשכחן ויחפור למשוכה וכל מנכסיס כאלה בודאי לרבר אחד נמכוזו ואית בהו משום אל חיסוש מורה אחר וק"ל בזוא"מ סופ"י מר"ל דאין לבעל שום מנהג ואפילו מנהג קהלה אחת יעו"י"ש כפי"א :

ולכאורה אמרתי שהקנתן קנקלתן שהאשים הפושטים אינם עובדים בביטול מנהג זה משום אל חיסוש בו שפרי כי המני"א שם שא"ס נשמה הענין רש"אין לבעל מנהג ומייליס כאלו ונקיים בהם מאמר הח"ל בשבת דף ל"א ע"ב על קרח דאין מרלובות למוש שאינם ידאים ומרדים מהמיתה ולא שיטתו אלא כפייה ידו אוחו וכיון דאין הוכרת יום המיתה מכניס אורח ממילא אין ליריין הס אל הקיטפ"ל ומפני ששמה אללס יסוד הכרז ואין להם תופלת בלישית הקיטל ממילא אין אללס משום אל חיסוש מורה אחר דקיס להו בדרבה מיני :

מיהו אפילו ימא ק מ"מ כיון דאלל הארטידאקספ"ן יש מנהג זה בו ל"י כהולך ממקום שאין טושין למקום שטושין דק"ל רל"א יסנה בפרהסי"א מפני המתלוקת וכ"ש הי"ל דאיכא משש רוחין וא"כ אפילו אי ימא דבלינע"א דהיינו כמזר שלהם שר"א איש ישראל המזיק בחורה המורשה לנו לפדד להם קדושין אכל בפרהסי"א ובפרט במקום ביהכ"ז אסור לשנות דברי ק"ל דהיכא דפספ"ל אמר"ל לחדס חט"א כ"י שינס מבייך כמבואר כחוס"ש בשבת דף ר' ובמני"א ספ"י ע"ו ס"ק כ"ט ואמר"י סוף פ"ג דפי"א אין אנו חושפין לרמזין ולא ליריין למיעבר להו תקנתא כ"ס למיעבר איסורא בשבילס פ"כ יקיס תוסרי דור ודור ויסי"ר פמודרי דידו הדרוש טלמו ה"ק משש סיק מברטנאווי :

תשובה פ"ט

יתענג על רוב טלוס ירדי הרב המופלג הדיין המלויין בהלכה מ"ה פ"יש האליטס כ"י בק"ק האליטס יפ"א .

נמשו

כשאלתו היות דדתיקא ל"י שמתא הגביס זמן יסואי ומחונת כחו ואין ביכולתו לפשות סעודה יסוואין אי רשאי להקל על טלמו ולפשות הסעודה במאכלי חלב או לירך להסיל טלמו גם כוס על ה"כור או ללוות ולמרפז ומעלתו דעתו טוסה דכסס שאמרנו בכבוד שנת עשה שמתך מול ואח"ל כ"ס כאן אלא דירא שמה ילמדו עמו . ולאחא הוא שואל דעתי והפסמתי עכ"ל בקה"מ והנה לברד זה ליריין אטו לברד ד" דברים :

מבואר

כפסמים דף מ"ט פ"א ובכנסה דוכתי דסעודה אירושין ויסוואין פראוין לפי מ"א שאמרנו שם סס סעודה עטוס וסו"ו דמטוס לטשוס . אמנס אי מטוס אוח דאורייתא או מנהגו לכאורס דסוי דאורייתא דברי פקרח מל"א דאמר כ"י וילא ויאספך לכן אדמי מקומו וישש משחם וכיון דנכחב

בקה"א משמע דרינא הוא דברי ברכת סחניס ילפינ כריס עמ" כלה דכוא דאורייתא מלבן טאמאר ויברכן אה דנקס . ועמ"א איז זה ר"א דברי אמרי"א בסנהדרין דף מ"ו דלפי"ג דלתיב קטורס בקרח אי"ל דרך מנהגו וכן הוכיח הפפלא"ס בכתובות דף י" כחוס"ש ד"ה אלמנה כ"ו וכ"כ הרמב"ן בחומט כ"פ וילא דמה שלמדו מלבן דאין מערכין שמהה בשמחה גם כן הוא סמך ואולי נסב לכן מנהג זה וא"כ גם מה שלמדו ברכת מחרס מלבן הוא רק סמך וא"כ הוא רק מלוה מדרבך או בכלל חקנה שבעת ימי המשתה שח"א חקנה משה רבינו עמ"ס כמ"ט הרמב"ן בחומט שם והוא בכלל שמהה וכמ"ט בסוכה דף כ"ה ע"ב אין שמהה אלא במקום סעודה :

ואע"י דכפי"ק דכתובות אמר"י דמח"ל תיקו וסקדו על חקנה כ"י לפרות בסעודה ג' ימים וע"ו כ"י החלקת מתוקק כמ"י ס"ד ס"ק ה' דנהגו למחול היינו פרוחו ג' ימים אכל גוף הסעודה דמלוה איכ"א לא נהגו למחול ולא ניתנה למחול וכן מוכח ממש שאמרנו במ"ק דף מ' לאסור ליטא אשה כמועד משום אין מערכין שמהה בשמחה וכ"י החומ"ש שם דהטעם משום דאין טושין מלות חבילות חבילות ואיסור ליטא כ"י המני"א דגם הסעודה בכלל וא"ס אין הסעודה מלוה מאי אין טושין מלות חבילות . ובמני"א רס"י חקמ"ו סק"א שמשע דמנהג קדמוי"ס ה"י לפשות סעודה דברי הכתוב ושמתח כהניך כ"א למפט סעודה יסוואין :

ונראה ל"י דלפילו באותן יסוואין שאינו נפשה מלוה כגון בת כסן לפ"ס מ"מ כיון שיטתא לו ה"ו חייב ופולסה לפשות סעודה משום החקנה רק שאינה נקראת סעודה מלוה לענין אחרים שיחא מלוה לאחרים לירך ולהיות נטפל פתחם אלא בשמחה על מלוה וסעודה על מלוה ועיין באבודרה"ס כד"ן מילה שביאר סעודה של מלוה וספמה משא"כ בסעודה שאינה של מלוה נהי דחייבא היא מ"מ אינה מלוה על אחרים להסתרף פתחם ולכן פוש"ס כ"י ה"ו כמטדה . פ"י"ש . והנה אחר שבידורו דסעודה יסוואין ה"ו מלוה וחייבא נכוא לבאר אי מחוייבים לאכול כ"ר דווקא . והוא הדין הכ"י :

דגה כמ"י חק"א ספ"י ה"י מבואר דכסעודה מלוה וס"א סעודה כרית מילה מלוה לאכול כ"ר שפרי חסיר לאכול כ"ר אפילו ככ"ר ח"ב וע"כ דמלוה איכ"א לאכול כ"ר אמנס טעמ"א דמילתא י"ל דה"ו משום הידור מלוה כיון דסעודה מלוה הוא מהדרי" לה ומלוה וכבוד איכ"א בכ"ר אמנס דעת מהר"ש המוכח במני"א ס"י רמ"ס ס"ק ו' דלפימנכ"א הוא דאין שמהה אלא בכ"ר וכונתו כיון דמשום שמהה קבשו הח"ל הסעודה בודאי קבשוה רק על הכ"ר וא"כ בלא כ"ר מנכ"ל מלוה והמני"א שם סס מ"ט כמ"י חרל"ו ס"ק ט"ז להקשות שם על הש"ע וכי כפירוש דבוס"ו לא סייך אין שמהה אלא בכ"ר וכן שמתפי להקשות :

אמנם באמת אין סמירה כדברי המני"א ועיין במתה"ק"ס שם ס"י רמ"ט שביאר דבריו עמ"י מ"ט הי"ש"ס לישב דברי הרמב"ם כפי"ו מה" יו"ט . אמנס הב"י כמ"י חק"ס הקשה על הרמב"ם מה"א דאמרנו כפסמים דף ק"ט דווקא בנתן טבה"מ קיים אין שמהה אלא בכ"ר ומנהג זה השמים כמ"י חק"ס דברי הרמב"ם אי"כ לא ס"ל כמ"י הי"ש"ס ולכן להכ"י והש"ע לשיטת"י שפרי הקשה המני"א כמ"י חרל"ו :

וכרי לישב קדושת המני"א על הש"ע ל"ל דבודאי גם הב"י מודה לברי המני"א דהוכיח מטהדריין דכ"ס הכ"ר לטעמו רק דס"ל להכ"י דה"א שאמרנו כפסמים דבנות המורכן לא אמר"י אין שמהה אלא בכ"ר המכוון דה"י דמזר הטכ"ס ישמח הכ"ר אה אוכליו . אבל מזר אחר היינו מנד השכל וידעת האר"ס הוא מעליבו כ"י כשיסיס האר"ס אל לבו שיינו מלוים על זה להקריב שלמי שמהה כ"ו ואיך נשום ואין לנו כ"י סמ"ק ולא זבח והיינו דווקא כ"י"ס י"ל כ"ל . אבל בשאר מקומוה דהתנהג לאכול כ"י לטעמו כמלוה כגון כפירים שפיר גם כ"י מודה דאין שמהה אלא בכ"ר ויין כן נראה לפי פ"ד נכ"ן :

ולמה ע"כ"פ כסעודות שקבשו לנו מח"ל כ"י לטעמו כמלוה כ"י שפיר י"ל כמתי"ש ועפ"י"ו סעודה פדיון הבן ק"ל כוס מסעודה מילה דממילה הוקבע כ"י לטעמו כמבואר בחת"י ורס"י בשבת דף ק"ל וביד" ס"י רס"ה אמנס סעודה פדיון הבן דהוקבע רק לפרטומי מילתא עיין בחס"ד ס"י רס"ט וא"כ ל"כ"פ אפ"ל כ"י כ"ר כפירין הבן י"ל דה"ו רק משום הידור מלוה (ועפ"י"ו לישב ק"ת מנהג העולם שגם בבית מילה טושין סעודה במאכלי חלב והוא לפי מ"ט החומ"ש במ"ק דף מ' דלית כ"י שמהה וכ"י קיי"ל . אבל

אבל בסעודה נישואין לא שמענו ורק אם ינמח כמ"ס הר"ן ריש פ"ד רמב"ם דרך למנוח מן המוכרח אמרו כשר והשאגת ארי' כפי' מ"ס מנ"ח רמ"א (לדבריו ש"י"ט) :

ג) ועתה נבוא לברך חלק הנ"י גם מאן דדחיקא ל"י שפ"ח ממייב דווקא לעשותה כבשר הגס הר"א משבת דאמרו ר"ל עשה שבחך חול כו' וכ' מפלתו שר"ס כאן יעוין כשרו ס"י תק"ל"א שכי' סעודה מילה עדיפא משבת ומלאה דנישואין עדיפא דלשום מנוח לא התירו למכור ס"ת כי אם ללמוד או ליטח אשה ומ"מ מזה לא נוכל ללמוד כל כך. ונחוי אהן דהנה אי מלוח אהילת כשר בסעודת מנוח היא רק משום הידור מבוחר בב"ק ד' ס' פ"ב והידור מנוח עדי' שליש ומבוחר כח"ה ס"י תרכ"ו כי דיעות כוה א"י כבר קנה א"י ומוריסין ל"י ובאמת תמהני דבירושלמי ריש פ"ק דפ"ח מבוחר דאפילו כבר קנה תמריה ל"י ומידוש על הפוסקים שלא הכירו דברי הירושלמי הללו. והנה כיון דא"ל להוסיף יותר משלש ה"י מקום ללמד וכות על המנוח שנהגין אהה אהסי' לעשות סעודה ברית מילה במחלי דגם דא"ל יעשה סעודה מבוחר יהא נ"ך להרבות הרבה יותר משלש :

אמנם לסברה מהר"ם המובא במנ"ח ס"י רמ"ס הנ"ל אין יולאין י"ח בסעודת מילה רק כבשר. ואם בסעודת מילה רחוק רק מנהג כן כ"ש בסעודת נישואין דהיא י"ס לה עיקר ומי"ט שפשו אהנה כבשר וכמו שאמרו בכחכות דף ה' סמ"א ישום כן עוף. אמנם מי דדחיקא ל"י שפ"ח כבר הכיר המנ"ח ג"ס ה"ש הובא במנ"ח ס"י תרכ"ו סמ"א דאפשר דאפילו המנוח אי"ל לקנות : אפילו במנוח דאורייתא דהוי אלו כהן רב כי אם כ"ח ד"י כווסת ובאמת תמהני הרי כפי' רמ"ס סמ"א כי ק"ל דגם משום נ"י שבת ל"ך לשאלו על הפתחים ומנוח דאורייתא פשיעא עדיף מיי' וכו"ס המנ"ח ש"ק ד' :

ובאמת לאו דווקא על ה"ש תמהני אלא גם על ה"ש' חמשה ל' טובא דהרי פסק כפי' הרפ"א ב"ח דשאל על הפתחים וה"ה למכור כמותו והוא מהרמב"ם וכו"ס רמ"ס סמ"א כי פסק כבר שבת עדיף מנ"ח ולכן פסק דשאל"ל הפתחים או מוכר כמותו. והרי כפי' הרפ"א פסק דאין שום מנוח דאורייתא דחיתא ממי' ומקרא מניחא ח"ט' דהוי פרסומת נישואין וכ"כ ה"ס' כפי' הרפ"א ובמנ"ח ס"י רמ"ס ג"ס הר"ן וא"כ כיון שכל מנוח דאורייתא עדיף מנ"ח אי"כ בכל מנוח דאורייתא אי דחיקא ל"י שפ"ח ל"ך לשאלו על הפתחים או למכור כמותו אם יוכל וא"ך פסק הרמ"א כפי' תרכ"ו בהנה"ה דעל מנוח עוברת אי"ל לבזבז יותר ממומש ולמ"ג :

ועכ"פ הדרן לנידון דין מבוחר דכמנוח דרנבן אי"ל לשאלו על הפתחים אלא אי"כ הוא מן המנוח הפדפיס מנ"ח ומקרא מניחא ולא דווקא בעונג שבת משום דהוא עונג לו דהרי בפסחים דף ק"ב מבוחר לרע"ק לולל ש"ס פרסומי נישואין כד' כווסת לא ה"י ל"ך להחזיר על הפתחים וא"כ בנידון שלנו אפשר דאי"ל לשאלו על הפתחים עבור סעודת נישואין וא"ט"ג דאפשר דסעודת נישואין עדיפא וכו"ס ה"ס' כפי' תק"ל"א בסעודת ברית מילה מ"מ ח"ח מ"י לאלטרופי לרעת הפוסקים דגם במחלי חלב יולאין י"ד סעודה וצפרט דעתה נהינו כוונתיהו אפי"ג דלא כיריח לן מ"מ בנידון שלנו ח"י לאלטרופי וש' להקל :

מידו התום בשבת דף ק"ח כ' רחא דרע"ק דווקא אם לא ה"י נלך לבריות לא נחמר הובאו דברי"ס כפ"רי האחרונים וא"כ גם כאן דה"י דא"ן להטיל עלנו על הליבור מכל מקום הרי כתיב ד' מחפורו אפי' יחסר לו אפילו להשיאו אשה ואפילו כו"ס לרכוב פלו או עבד לירך לפניו לפי כבוד הפני המלמך וא"כ אין לו סתיר ברור על זה אלא במה דרבינו דרפת האומרים דיולאין י"ד סעודת במחלי חלב :

ד) ועתה נבוא לחלק ה"י דאפילו ינמח ד"ס לנרף כאן הא דרפ"ק מ"מ כיון ששמענו ילמדו גם אחרים לעשות ולפקל אינו ראוי לעשות כן כמו דאמרינן בכי"ב כממה דוכתי וכו"ס פ"ק דף י"ב ארס משום שא"י וכו' דהטור וה"ש' לא פסקו כה"י ליטח וכמו שכי' ובאר ה"ס' כפי' רמ"ד ס"ק ד' וגם ביר"ד ס"י ק"י כ' הפ"ס ס"ק ג' דלא ק"ל ארס משום שא"י מ"מ היינו נדבר סעודה לגמרי ולכל ארס אבל כדבר שמוחר רק כ"ד אחר ועשולם לא ידעו זה וילמדו להקל בוודאי ל"ך לומר :

ובהו מיושב דאין פתירה בה"ל דלא ק"ל כאן ארס משום שא"י וביר"ד ס"י ק"ע"ג סמ"א י"י ק"ל דארס משום שא"י וסייני סוואל והעולם ימנו וילמדו להקל למשל לך ארס משום ל"ך לטמיר ולאח"כ בנידון שלנו ני"כ לא יסו"ס תורת אמת וסרי אמרו

בב"ק דף ע"י המוסף מכהן וא"ך הוא של הקב"ה והסי"ת יוסף וישלם אפילו בעוה"ז כפי' רש"י שם וא"ן דין אפטר משאי אפטר וטוב יותר לפשוט החתונה לאחר מן הישועים או כניחו ולמפע בסעודה כל האפשרי אבל לא להיות ת"ס ועבר ועשע חלב וס' ישלם ברנה והללח ומו"ט לבל ביחו כחות נכפו ונפש ירדו דרו"ש הק' משה ש"ק מברשאו"ס :

תשובה צ

יתענן על רוב שלום הר"ן המצוין בהלכה ירד"י הרב המופלג בחורה וביראה מ"ה משה לי"כ כ"ז כ"י דין בק"ק ניקלספורג יע"א.

על אשר נדק לן מפלתו י"י בחלמ' שג"א כחולה וטרס כלות ו' ימי המשחה נכפ' החתן לדרבו למשא ומתן ובליל ש"ק הדרך לבוא לבית החתונה לברך ש"ז ז' ברבות ומספקא ל"י למפלתו ל"י אם י"ס לברך גם אם אין החתן ש"ס דהרי כפי' ס"ב באה"פ"ז סמ"א י"ב פסק דאפילו השמשים כא"ן ש"ס חתן וכלה מברכין ו' ברבות ואפילו להטו"ש ש"ס דפליג אי"ל דווקא בשמשים שכבר שמענו כ"י בית החתונה משאי"כ כא"ן דאיכא פניס חרשות ורפת מפלתו י"י נוטה שלא לברך לא מנע"י למאי ש"אנו פוסקין כפי' כ"ד סמ"א ז' דגם כבוד שג"א אלתנה ל"ך לשמחה ז' ימי"ס דאינו בדין שינא למלאכתו ואחרים יברכו לו וכמ"ס הר"ן אי"כ ס"י י"א דלא למלאכתו אין לברך פלו אלא אפילו לרעת הרשותה ש"ס היינו בינא למלאכתו ובשעת סעודה וברכה הוא כא"ן ש"רי לרעתה עיקר הברכה על שמחה לבו של החתן וא"ך יברכו אם הוא אינו כא"ן אלא שג"א בחב"ס ס"י א' ח"י ס"ק י"ט ש"כ שג"א פ"ט ס"ב פסקוין להדיח דמברכין אפ"י שא"ן ש"ס חתן פכ"ל הל"ך לפנינו :

ובאמת דברי התכ"ס תמוהים וכן תמה עליהם בספר כרס שלמה ש"ס באה"פ"ז ולדינא נראה לפי עיר"ך פשוט דאין מברכין ברבת חתנים אם אין החתן ש"ס דהנה הישוואין מנוח דאי"ס הוא דמנוח על פ"ד וגו"ס אינ"ס מלוח ואפילו כבבת אי"ס כ"י פלגמח יעוין כמנ"ח ס"י ק"י"ג ס"ק ט' ובבית מחיר ס"י א' וכו' הר"ן ש"ס בכחכות דחיו"ב השמחה הוא ששים לח"א דידה לפתוחה והיינו משום דהיא לא מתקדה וכ"י לעשות שלום. והברכה משום שמחה דיר"י כ"י לעוררו שלא ישמח בשמחה של הוללת אלא בשמחה של מנוח רבה שהוא קיום הטוב ומשה רבינו ע"ה"ס חיקון לה"ס לישראל שבעת ימי המשחה כדאי"ח בירושלמי פ"ק דכתובות מדכתיב בתורה מלא שנים זאת לאח"ל ולשמות ולשמות בשמחה של מנוח רבה הלכו שהיא לקיום הטוב על שנבראו בו' ונגמרו בו' ביום השבת כנאמר ויכל אלקים מלאכתו ביום השביעי ולכן מברכין ז' ברכות לעוררו שה"י שמחה ושמחה בקיום הטוב וכ"י החופה המברכים בשמחה זו של מנוח כולם שוסקי' במנוח ש"ס ופטורים משום ולכבוד המנוח ולהרבות השמחה חיקנו חז"ל ז' ברכות גם בו' ימי המשחה אם כא"ן פני"ס חדשות המברכים השמחה :

וכל זה אם משמחין את החתן ולכן אמרו בסוכה דף כ"ה דאין שמחה אלא כחופה ובירורו ש"ס החום' והרא"ש דהיינו מקום עיקר ישיבת החתן והכלה ואם הולך הוא וכלתו וחבריו למקום אחר לגמרי. ש"ס היא מקום חופה וסעודת מנוח ואפילו המשמשים המשמשים לרעת היא כפי' ס"ב פ"ג י"ב הנ"ל ש"ס כפי"רי המנוח דה"ס כמנוח וכמו שאמרו מח"ל ואי"ס כ"י מנוח ושמחה ומברכין אבל אם אין החתן ש"ס אין כא"ן שמחה של מנוח אלא שמחה של הוללת. וכ"י ישמחו את הכלה ור' מלכו אמר בברכות דף ו' פ"ב הנהנה מסעודת חתן ואינו שמחה עוברי' במשחה קולות : וכ"ס אם החתן אינו לגמרי בכא"ן כ"ש דעוברים במשחה קולות :

ובירושלמי פ"ד דמנינה הלכה ד' ר"ה לומר דברכת חתנים כל ז"י"ן היינו דמפקי כלתה כל ז' לחופה ומסקי' דמשמחה עמו והו' מברכין מבוחר דחילי' הכל בהחתן כה"י כל"ס וכן הכיר השמ"ק בכתובות דף מ' כ"ס הירושלמי דאין מברכין ברבת חתנים אלא דווקא שה"י ש"ס החתן והכלה וכו' נראה לי פשוט דזה הוא כוונת התכ"ס הי"ל דיכול לברך אפילו אין הסתן ש"ס היינו האי דרפ"י י"א ופ"י י"ב באה"פ"ז ס"י ס"ב ומשום דלאו להוליא החתן כפי' אלא לפתחי' בשמחה של מנוח כן נראה לי פשוט :

ומכא זה תמהני על לשון השמ"ק בכתובות דף ז' פ"ב ד"ס מש"ח

גופא כ"י ז
רבקה ל"י
ופי' סמ"א
ד"י צבר"כ
דמתיקרא
בשפ"ס ש"ל
א"ס. וכו'
השמ"ק כ"י
ס"י ק"י
החם ומפל
דכמח"כ א'
יפ"ס צבר"י
ס"י ס"ד
במקום מו

ח"כ

מכתב

אישר בזב
דוקן ס"י
א"ן ככ"ד
להתיחד ב'
כס"ג כאל
וכי זקן ר'
לייחד לנא'
הס דב"ך
לה כחכות

אמנם

אבל כ"י
פירות ל"י
היינו ל"י
דמאי פ"י
דס"י. וי
אחריות ז'
חקנות ד'
הובא כ"ס
שח"א ו'
מ"מ נר'
שלו של'
בהמשה

דסי"ך ש'
זכה עו
אשתי. ס
ולכ"פ א'
הרבה י'

אך

דף פ"א
דסי"ט ז'
קרקע ז'
אשור מ'
ש"ס א'
שמספ"ס

ומפ"י

לא ש"ן
אי"ב ז'
דחמק
ובאמת

צריך חיזוק משום קדושה דרבנן שבו, וכמו שהאר"ך להוכיח בספר שאג"א בסימן ק"א ובספר עצי אלמוגים להגאון בעל מעין החכמה ז"ל בהל' שניות לעריות ס"ב ס"ק ג' יעו"ש בדבריהם ז"ל:

ואמנם אי קשיא לי הא קשיא לי, דהאיך אפשר לומר דהא שאסרו באסרו חג הוא משום חיזוק דיו"ט שני, הא אנן קי"ל דגם ביו"ט דאסור בהספד, מ"מ אינו צריך חיזוק רק לפניו אבל לא לאחריו, וכמו דאמרינן בתענית דף י"ח כי אמר ר' יוחנן הלכה כר"י אדלא להתענא אבל בדלא למספד הלכה כתי"ק ע"ש. ואמנם גם זה לא קשיא, דשאני התם דאפשר לעשות חיזוק לפניו, אבל הכא א"א לעשות חיזוק לפניו דהא הוא יום טוב דאורייתא, וע"כ צריך לעשות חיזוק לאחריו. וא"כ דברי מר אחי הגאון ז"ל ברורין:

ואכן כשאני לעצמי הייתי אומר דלהמחבר לא הוה פסיקא ליה דהלכה כר' יהושע דחלקהו דחציו לה' וחציו לכם, דהא איכא כמה רבוותא דפסקו הלכה כר"א דיוצאין ידי שמחת יו"ט בתורה". וא"כ אין להחמיר באסרו חג יותר מביו"ט עצמו. אבל בשבועות הא אמרינן בפסחים דף ס"ח ע"ב דהכל מודים דבעצרת כעין לכם משום יום שנתנה בו תורה, ולפיכך כתב דאסור להתענות גם במוצאי חג השבועות.

ואגב דאיירי בדברי הש"ס דסוכה הנ"ל דהעושה איסור לחג באכילה ושתייה מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, ראיתי לכאורו, דלכאורה מאמר הזה משולל הבנה, דמאי ענין ושייכות יש באכילה ושתייה לבנין מזבח והקרבת קרבן.

ונ"ל ע"פ הא דאמרינן בסוף חגיגה (כו, א) והאריאל וגו' וידבר אלי זה השולחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשולחן, לומר לך דבזמן שבהמ"ק היה קיים היה מזבח מכפר, עכשיו שולחנו של אדם מכפר עליו, ופרש"י בהכנסת אורחין עכ"ל. וי"ל דלזה כיון גם הש"ס דסוכה הנ"ל, דכל העושה איסור לחג באכילה

ושתייה ומן הסתם מזמין גם לעניים על שולחנו, וכמו ביו"ט דצריך לשמח גם להלוי ולהגר והיתום והאלמנה, נחשב אצל הקב"ה כמו דהיה בונה מזבח ומקריב קרבן, דעכשיו שולחנו של אדם מכפר. דבקרוב נמי היה אכילת הכהנים מכפר וכדאמרינן בפסחים נ"ט ע"ב ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלין ובעלים מתכפרין. ולפי' קמא דרש"י סוכה מה, ב דמיירי ביו"ט עצמו ג"כ יש לפרש על דרך זה, דאף דלר"א יוצא יד"ח בלימוד התורה מ"מ אין העניים נהנין מזה, והלכך אף דהעוסק בתורה א"צ לא עולה ולא חטאת, מ"מ חסר אכילת הכהנים. אבל אם עושה איסור לחג באכילה ושתייה דמי לקרבן לגמרי דגם העניים נהנין ממנו. ואפשר דזהו דכתיב גבי חג השבועות בפר' ראה ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ירך אשר תתן, והיינו דיתן נדבות לעניים על יו"ט, משום דבעצרת הכל מודים דבעין לכם, ואינם יכולין לצאת בלימוד התורה:

ובמקום אחר כתבנו לבאר במה דאמר רבא שם בפסחים הכל מודים דבשבת בעינן נמי לכם מ"ט וקראת לשבת עונג. ורב יוסף אמר שם הכל מודים בפורים דבעינן נמי לכם מ"ט ימי משתה ושמחה כתיב ביה. ואמרנו לפרש דכולהו תלתא זימני דאמרינן דבעינן כהו לכם לדברי הכל, הכל מחד טעמא הוא. ע"פ מש"כ בשאילתות דרב אחאי גאון זצ"ל כריש פרשת בראשית דהטעם דמחייבין בית ישראל למינח ביומא דשבתא ולהתענג בו, משום דכד ברייא קב"ה לעלמא ברייא בשיתא יומי ונח ביומי דשבתא, וכרכיה וקדשיה כאינש דבני ביתיה וכד מצבית ליה וגמר ליה לעבידתיה, עביד הלולא חד יומא, כדאמרי אינשי הילול בתי דכתיב ויכל אלהים ביום השביעי. ואמר לן רחמנא נוחו ביומא דשבתא כי היכי דנחי ביה אנא, דכתיב זכור את יום השבת לקדשו, ואסור לאיענויי ביה אלא מתבעי ליה לבר ישראל לאיענוגיה ביה במיכלא ובמשתא וכו', [והוא מדברי המדרש תנחומא שם ועיין בהעמק שאלה שם אות ב']. ועפ"ז נראה לי פשוט די"ל דהיינו טעמא

ה. ראה בב"י ריש סי' תקפ"ט ובשו"ע שם דפסיקא להו דהלכה כר' יהושע. ומש"כ רבינו דהא איכא כמה רבוותא דפסקו כר"א, נראה כוונתו למאירי פסחים סי"ח ב' שכתב כן בשם מקצת גאונים. אולם ח"י המאירי לא היו למראה עיני הב"י. אך מדברי הרי"ף והרא"ש ביצה ט"ו ב' שהעתיקו מימרא דרבא דבעצרת אף ר"א מודה דבעינן לכם, נראה דפסקו כותיה.
ו. ועוד י"ל דהמחבר נמשך אחר הרי"ף והרמב"ם והרא"ש שלא העתיקו דין זה בהלכותיהם. וראה בכרכי יוסף שם אות ד' משום דס"ל כהפי' הראשון ברש"י סוכה שם דקאי איו"ט ולא על מוצאי יו"ט, משא"כ מוצאי חג השבועות דהוי יום טובו מדינא ולא ממנהגא, דאסור חג הוא.

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד

לאורייתא. ופרש"י משום שקבלוה באונס ע"י שכפה הקב"ה עליהם הר כנגיגית, וע"כ היה העולם ג"כ מתרופף ועומד, עד שקבלו ישראל התורה כימי אחשורוש ברצון דכתיב קימו וקבלו היהודים קימו מה שקיבלו כבר, ואז נגמר מעשה בראשית על מכונם וחזקם. הלכך אמרינן דהכל מודים דבפורים בעינן נמי לכם והכל מטעם הנ"ל. L

רנ"מ נראה מלשון הגמרא שם דמדרייק ואמר בהנך תלתא זמני דהכל מודים דבעינן "נמי" לכם, משמע דתרווייהו בעינן לה' ולכם, ולא בא אלא לאפוקי משאר יו"ט לר"א דיכול לעשות כולו לה'. אבל בהנך זמני בעינן נמי לכם, אבל בלכם בלבד נמי אינו יוצא, ואדרכה חמירי משאר יו"ט לר"א דיכול לעשות כולו לכם אם ירצה, אבל בהני יומי בעינן וודאי לה'. דהא גבי שבת איתא במדרש והובא בטור או"ח סי' ר"צ דאמרה תורה לפני הקב"ה רבש"ע כשיכנסו ישראל לארץ, זה רץ לכרמו וכו', אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך ושבת שמה שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך. ומסיים הטור ע"כ צריך שיקבעו מדרש להודיע לעם את חוקי האלהים ואת תורותיו עכ"ל. וכן איתא במדרש תנחומא כפר' ויקהל דאמר לו הקב"ה למשה רד ועשה לי קהילות גדולות בשבת כדי שילמדו כל הדורות הבאים אחריו להקהיל קהילות בכל שבת קודש להכניסם בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ללמד בהן תורה לרבים ע"פ. וכן בשבועות מבואר בכמה ספרים קדושים וביחוד כזה"ק ובכתבי האר"י זצ"ל שצריך לעסוק בתורה כל הלילה וגם ביום. וכן בפורים איתא בשו"ע בסי' תרצ"ה דצריך ללמוד קודם הסעודה משום דכתיב ליהודים היתה אורה ואמרינן דאורה זו תורה. ונראה הטעם דמשום דכבר כתבו התוס' בריש ע"ז נג, א ד"ה נוגעים] לחד תירוצא דמקבלה לחוד אין העולם מתקיים רק בעינן נמי קיום ולימוד. ולכן בהנך יומי דכו קבלו ישראל את התורה צריכין ישראל לעסוק בתורה וללמוד בה, דע"י הקבלה ולימוד התורה מתקיים הבריאה ושניהם כאחד טובים:

ואגב דאיירי בעניינא דעצרת ראיתי להביא כאן מה שכתבתי על הגליון על החומש שלי כפ' ראה דכתיב שם [טו, י יא] ועשית חג שבועות לה' אלהיך וגו' ושמחת לפני ה' אלהיך וגו' וכתבתי שם בצידו זה לשוני ולקמן [פס' יד] גבי חג הסוכות נאמר ושמחת בחגך. ונראה דלהלן גבי חג הסוכות כתוב כן להורות

דאמרינן דהכל מודים דבשבת בעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג, והיינו משום דהוא יום חינוך הבית דנגמר בו בנין העולם. וכיום חינוך הבית דרך העולם לעשות הילולא ויומא טבא. לכן צווה נמי הקב"ה לעשות ביום השבת הילולא ויומא טבא, וממילא בעינן לכם דאין שמחה אלא באכילה ושתייה.

רבזה אתי שפיר נמי הא דאמרינן הכל מודים בעצרת דבעינן לכם משום דהוא יום שנתנה בו תורה. ולכאורה אין הדבר מוכן דמה נתינת טעם הוא דמשום דנתינתה בו תורה משום זה בעינן לכם אתמהה. אכן לפי מה שכתבנו א"ש דמשום דאף דחונכת העולם נגמר בשבת מ"מ עדיין היה הדבר תלוי ועומד עד יום מתן תורה. דהא תנאי התנה הקב"ה עם מעשה בראשית דאם ישראל מקבלים את התורה מוטב, ואם לאו יחזור העולם לתוהו וכוהו. ואם כן עיקר חינוך הבית נגמר בשבועות שבו קבלו ישראל את התורה. ומשום הכי אמרינן דבשבועות בעינן לכם משום דהוא יום שנתנה בו התורה.

ונראה לי עוד, דמשום הכי כתיב גבי שבת ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם. והיינו משום דכל מעלת יום השבת משום דכו נגמר כל מעשה בראשית. אמנם באמת לא נשלם בשלימות עד שקבלו ישראל את התורה. נמצא דמעשה בראשית נעשה ע"י הקב"ה ונגמר ע"י ישראל ולכן אמרה התורה ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם, דשבת היא אות על חידוש העולם שנעשה ע"י הקב"ה וע"י ישראל, דישראל יש להם חלק בחידוש העולם.

ונ"ל עוד דמשו"ה כתיב תיכף אחר פ' ושמו ויתן אל משה ככלותו לדבר אתו. ולכאורה מאי ענין זה לזה. אכן להנ"ל ניחא, דשיעור הכתוב כך הוא. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש, ומ"מ לא נגמר עדיין בשלימות עד ויתן אל משה, והיינו כשישראל קבלו את התורה אז נגמר העולם בשלימות. ונ"ל עוד דמשו"ה מזכירין בתפלת שחרית ושני לוחות אבנים הוריד בידו ודו"ק [ואפשר דמשו"ה נתנה התורה כשבת לרמז דהא בהא תליא דעיקר מצוה של שבת היא ע"י קבלת התורה].

ואמנם דאף שקבלו ישראל את התורה בששה בסיון. מ"מ עדיין לא היה קבלה שלימה. דהא אמרינן בשבת דף פ"א ע"א מכאן מודעה רבא

לפי רוב הדעות. ואפשר שאדרבא אם מכר חמצו אפשר שיש בזה גריעותא וכמו שביארנו לעיל ואין לנו אלא לילך לפי מצות התורה של בדיקה וביעור ותקנת חז"ל של ביטול וה' ישמרנו.

פרק כג

בענין המנהג לאכול מאכלי חלב בשבועות

בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועתיכם

7 ← ידוע שמנהג ישראל לאכול מאכלי חלב בשבועות. וכבר הוזכר הדבר בראשונים, עיין בספר פירושים ופסקים על התורה לרבינו אביגדור הצרפתי ז"ל מבעלי תוס' האחרונים (עמ' תעח) שכתב וז"ל, העולם מקשים למה אוכלים בלדן בשבועות, ונראה רמו מן התורה (במדבר כח-כו) וכיום הביכורים בהקריבכם מנחה חדשה לה' בשבועתיכם ראשי תיבות חלב בשבועות אבל [פלאדן] איני יודע, עכ"ל. וכן כתב בכל בו (סי' נב) וז"ל, גם נהגו לאכול דבש וחלב בחג שבועות מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב כמו שכתוב (שיר השירים ד, יא) דבש וחלב תחת לשונך, וכן מובא בספר מנהגים למהר"ם מרוטנבורג שכתב וז"ל, נהגו לאכול בו כל מיני מאכלים מתוקים כגון דבש וחלב משום דבש וחלב תחת לשונך ונדרש (מדרש רבה על שיר השירים ד, יא) על מתן תורה.

וכתב הרמ"א (או"ח סי' תצד סע' ג') ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות, ונראה לי הטעם שהוא כמו השני תבשילין שלוקחין בליל פסח זכר לפסח וזכר לחגיגה כן אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר וצריכין להביא עמהם ב' לחם על השלחן שהוא במקום המזבח

ויש בזה זכור (שם ס"ק ח') וחלב מלחם א גבינה וררצה י הגבינה וכו'. ו היו ב' לחמים חלב גורם לב'

והנה בעצ שמחת יו"ט. כ יו"ט הלי י"ז), מבארין בהלי כל אחד כראוי ומגדנות והנש אוכלין בשר ו וכו', עכ"ל. וכ היאך מתקיים יו"ט, וליישב

איתא בגו שבית המקדש שלמים ואכלת אין שמחה אג הרי דנקט רבי קרבנות לצאת שמחה ע"י יין לתמוה על הו והובא לעיל], דבזמן הזה א ומבואר מדבר

ויש בזה זכרון לשני הלחם שהיו מקריבין ביום הבכורים. וביאר המג"א (שם ס"ק ח') שטעם שמביאין ב' לחמים הוא משום שאסור לאכול בשר וחלב מלחם אחד וכמו שמבואר בשו"ע (יו"ד סי' פט סע' ד'), מי שאכל גבינה וזרצה לאכול בשר צריך לבער מעל השלחן שיורי פת שאכל עם הגבינה וכו'. הרי דאכלו בשר עם לחם אחד וחלב עם לחם שני, וממילא היו ב' לחמים על השלחן זכר לשתי הלחם, נמצא דאכילת בשר ואכילת חלב גורם לב' הלחמים.

והנה בעצם אכילת מאכלי חלב בשבועות, העירו האחרונים מדין חיוב שמחת יו"ט. כתיב (דברים טז-יד) ושמחת בחגך, וכתב הר"מ (פרק ו' מהל' יו"ט הל' י"ז), אע"פ שהשמחה האמורה כאן הוא קרבן שלמים כמו שאנו מבארין בהל' חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו, (ובהל' יח) וז"ל, כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות והנשים קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו, והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין וכו', עכ"ל. ומכיון שנתבאר דאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין היאך מתקיים האי דינא במאכלי חלב. ועלינו לעיין בגדר מצות שמחת יו"ט, וליישב מנהג דידן לאכול מאכלי חלב ביו"ט של שבועות.

L

שיטת הב"י במצוות שמחה בזמן הזה

איתא בגמ' פסחים (דף קט.). תניא רבי יהודה בן בתירא אומר בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר (דברים כז, ז) וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת לפני ה' אלקיך ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא ביין שנאמר (תהלים קד-טו) ויין ישמח לבב אנוש, ע"כ. הרי דנקט רבי יהודה בן בתירא שבזמן שבית המקדש קיים אוכלין בשר קרבנות לצאת ידי חובת מצות שמחה אולם בזמן הזה יוצאין ידי מצות שמחה ע"י יין ולא הזכיר בשר. ועפ"י תמה הב"י (סי' תקכט) וז"ל, ויש לתמוה על הר"מ [שס"ל דאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין והובא לעיל], למה הצריך שיאכלו בשר וישתו יין דהא בברייתא קתני דבזמן הזה אין שמחה אלא ביין ומשמע דביין סגי בלא בשר, עכ"ל. ומבואר מדברי הב"י שבזמן הזה השמחה היא רק ביין ולא בבשר. וכן

הן מדאורייתא והר"מ כותב בפירוש שאין שמחה אלא בכשר ואין שמחה אלא ביין, אפילו הכי יש לומר אם אדם נהנה ממאכלי חלב הרבה הרי דינו כבשר ויין, ושפיר יוצא ידי חובתו במאכלים האלו.

וכן מצינו בגמ' נדרים (דף מט:) שאמר רבי יהודה הימנחא בידא דהויא איתתא אי טעימנא אלא קידושא ואבדלתא וארבעה כסי דפסחא וחוגרני צידעי מן הפסח עד העצרת, וכתב המהרש"א וז"ל, והא דא"ר יהודה גופיה בפרק ערבי פסחים (דף קט.) ושמחת בחגך אנשים בראוי להם ביין י"ל דלסתם אנשים קאמר דראוי להם יין ואין שמחה להם אלא ביין, אבל ר"י יצא מסתם אנשים שהרי לא היה ראוי לו כדקאמר חוגרני צידאי מן הפסח כו' וק"ל, עכ"ל.

ועפ"י מובא בספר נטעי גבריאל להרה"ג ר' גבריאל ציננער שליט"א (הל' יו"ט חלק ב' פרק נד סע' י) אם אינו נהנה מן היין כגון שמזיק לו לבריאות יקיים השמחה בדבר אחר.

קיום מצות יו"ט בכשר עוף

76 מצינו שדנו הפוסקים אם יוצאים ידי חובת שמחת יו"ט בכשר עוף. עיין בגמ' חגיגה (דף ח.ח:), ת"ר ושמחת בחגך (דברים טז-יד) ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק יכול אף בעופות ובמנחות ת"ל ושמחת בחגך מי שחגיגה באה מהם יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם, ע"כ. מבואר להדיא בגמ' שאין יוצאין ידי חובת שמחת יו"ט בעופות. ושמעתי ממוהרה"ג ר' צבי שכטר שליט"א שהראה לעיין ביד אפרים (יו"ד סי' א') שכתב על דברי הרמ"א ו'לכן נוהגין שאין אדם שוחט אלא א"כ נטל קבלה לפני חכם' וז"ל, עיין באר היטב ועיין בחוות יאיר סי' קעח, בכפר שחלה השוחט סמוך ליו"ט ולמדן אחד יודע הלי' שחיטה ובדיקה רק שמעולם לא שחט ולא בדק אין לו לשחוט רק מחמת שמחת יו"ט יש להתיר לשחוט עופות אצל השוחט החולה אף דאין יוצאין שמחת החג בעופות מ"מ מנהג משתאות החשובים מפרנסים בעופות. ולפענ"ד נראה דבלאו הכי אין זה כי אם בשלמי שמחה אבל שמחת יו"ט כודאי איכא כמבואר בביצה (דף י.י:) גבי הזמנת יוני שובך דאמרינן אתי למימנע משמחת יו"ט, עכ"ל.

תה
נ"פ
יגה
לו,
ונה
יין
יה
רק
זא,
עם

ל,
ות
לא
ידו
דל
פי
ים
צל
ל,
בל
די
ל.
זוי
זה

ק'
ב,
ה:
לו
ית

הרי חזינן מדברי הגמ' בביצה הנ"ל, שיוצאין שמחת יו"ט ביוני שובך שהם עופות ודלא כדברי הגמ' בחגיגה, ויש שכתבו לחלק שדברי הגמ' בחגיגה מיירי בדין של אכילת קרבנות ביו"ט שכשכבית המקדש קיים יש חובה לאכול קרבן של בהמה ולא של עוף. אולם הגמ' בביצה מיירי בשאר שמחות שהם מדרבנן לפי תוס' ומדאורייתא לפי הר"מ, ובזה אמרינן שבאכילת עופות יוצא ידי שמחה של שאר שמחות. ולפי זה ביארו שבזמן הזה יוצאין ידי חובת שמחה באכילת עופות אם נהנין מהם וכמו שביאר הדרכי תשובה לעיל לגבי אכילת מאכלי חלב. אולם יש סוברים שאפ"ה עדיף טפי לאכול בשר בהמה לקיים ענין של שאר שמחות וכמו שביארנו לעיל בדברי המג"א שיש מצוה לאכול דוקא בשר ביו"ט. L

בענין מצות שמחה בליל יו"ט

76 עוד יש לעיין, בנידוננו בענין מנהג אכילת מאכלי חלב בשכועות, האם נוהג מצות שמחה בליל יו"ט. דהנה איתא בגמ' סוכה (דף מח.) דת"ר והיית אך שמח (דברים טז-טז) לרבות לילי יום טוב האחרון או אינו אלא יו"ט הראשון כשהוא אומר אך חלק ומה ראית לרבות לילי יו"ט האחרון ולהוציא לילי יו"ט הראשון מרובה אני לילי יום טוב האחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני לילי יום טוב הראשון שאין שמחה לפניו ומבואר מדברי הגמ' שאין מצות שמחה בליל יום טוב ראשון. וכן נקט בשו"ת שאגת אריה (סי' סח) שאין מצות שמחה נוהג בליל ראשון מה"ת, אבל מדרבנן שפיר נוהג וז"ל, מכל מקום נ"ל דמדרבנן מיהא נוהג מצות שמחה בליל יום טוב א', והיינו דאמר במס' ביצה בכל מקום שהתירו חכמים כמה דברים משום שמחת יו"ט, ולא מפליג בין ליל יום טוב ראשון לשאר לילות וימים של יו"ט, ש"מ דמדרבנן מצות שמחה מיהא נוהג בה. ועוד נ"ל להביא ראיה מדאמרינן בפרק ערבי פסחים (דף קח:) גבי ד' כוסות של ליל פסח שתאן בבת אחת, ואמר רב עלה ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא, ופירש רשב"ם ידי יין משום שמחת יו"ט וכו' והרי הוכחנו שאינו נוהג מצות שמחה בליל יו"ט ראשון, אלא ש"מ דמדרבנן מיהא נוהג.

להנתבאר, יש לומר דשפיר עבדי אותם שאוכלים מאכלי חלב בליל שבועות ובשר ביום, וכן הביא הדרכי תשובה (סי' פט ס"ק יט) עצה לקיים

←

מנהג של מז
 וז"ל, והנה י
 יו"ט ויחכמו
 אוכלין רק כ
 כי בשאגת ז
 רק בסעודת ר
 מן התורה ר
 דוקא ויכול
 שנהנה מהם
 ראשון אפש
 וביום יאכל
 ועיין בספר
 אברהם הלו
 זצ"ל אכל ו

מנר

אולם,
 ובחג השבו
 לפקפק על
 מיהו דבעיי
 הלחם לכא
 דוקא ביום
 לא שייך כ
 השני שיאנ

וכן ה'
 חלבי בליל
 מדאורייתא
 פט ס"ק י'
 הקדושים
 הקדושה ו

שמחה כרי לאכלם ולשמוח בהם בלילה, אבל משאר מיני שמחות, אנשים בראוי להם ביין, ונשים בכגדי צבעונים, דהו נמי מן התורה, לא נתמעט, וחייבים בהם אפילו ליל יו"ט הראשון, עכ"ל.

נמצא שלפי הגר"ח מבריסק זצ"ל שאר שמחות בודאי נוהגות מן התורה בליל ראשון של יו"ט, ומה שנתמעט מליל ראשון הוא החיוב לאכול בשר קדשים כלומר שאין חיוב לשחוט קרבן לפני יו"ט כדי שיהיה לו בשר לאכול בליל ראשון אפילו למ"ד שיש זביחה שלא בשעת שמחה. אולם לגבי שאר שמחות אין הבדל בין ליל יו"ט ראשון ליום טוב ראשון, עיין גם בשו"ת אבני נזר (סי' תכג) שכתב כנ"ל. ולפי זה יש ראייה שאין להקל בליל ראשון בחיוב שמחה כיון שהוי דאורייתא ממה שנוהג ביום ראשון. וזה ראייה שאם אוכלין בשר ביום יאכל בשר גם בלילה ודלא כהמנהג הנ"ל שמקילין באכילת חלב בלילה כיון שאין חיוב של שמחה בליל ראשון וכנ"ל, שהרי לפי שיטת הגר"ח זצ"ל בכל דבר חוץ מאכילת הקרבן אין חילוק בין יום ללילה לענין שמחה וזה דלא כדברי השאגת אריה הנ"ל שנקט ששאר שמחות בלילה ראשונה הוי דרבנן.

76 בענין אם יש חיוב לקיים מצות שמחה ב' פעמים במעת לעת

ואכתי יש לעיין בכל זה, לאור הספק שנסתפקנו בה, האם מחויב לקיים מצות שמחה ב' פעמים במעת לעת דהיינו פעם אחת בלילה ופעם אחת ביום או דסגי בפעם אחת כל מעת לעת. וספק זה יש להסתפק באכילת קרבן בזמן המקדש האם צריך לאכול כזית מבשר הקרבן בלילה וכן כזית ביום או שסגי בכזית אחד של קרבן כל המעת לעת. עיין בחזון איש פסחים (סימן קכד) שכתב, וז"ל, והא דמרבינן לילות יש להסתפק אם צריך שלמים בין ביום ובין בלילה או דיוצא באכילה פעם אחת בין אם אכלו ביום ובין אם אכלו בלילה, עכ"ל. L

כמו כן יש לעיין גם לגבי שאר שמחות אם צריך לשמוח בלילה וביום כגון בשר חולין בזה"ז, או דילמא דסגי בפעם אחת מעת לעת. עיין בשפת אמת (מס' סוכה דף מח.) שכתב וז"ל, וכן בשמחה אין חיוב לשמוח כל היום רק לקיים בזה היום מצות שמחה והאיך מפורש בתורה שישמח ביום ובלילה אלא דהלילות הם בכלל הימים אבל שמחה חדא סגי, רק דאיכא